



## HER AY

- 08** Okurdan
- 12** Evrak-ı Metruke
- 15** Haberler
- 18** Ardından
- 20** Tarihte Bu Ay  
*Ceyla Altındaş*
- 22** Ayın Fotoğrafi
- 36** Dün & Bugün  
*Ayşegül Parlayan*
- 54** *NTV Tarih* Klasör
- 72** Anadolu Ustaları  
*Abmet Yeşiltepe*
- 76** Kitap  
*Mina Gümrükçüoğlu*
- 82** Sahaftan  
*Emin Nedret İşli*
- 84** Seyahatname
- 87** HaBuDiyar  
*Bünyad Dinç*
- 93** Tavanarası  
*Feza Kürkçüoğlu*
- 96** Büyüteç  
*Hayri Fehmi Yılmaz*
- 99** Ajanda  
*Duygu Yılmaz*
- 104** Bulmaca  
*Sedat Yaşayan*
- 105** Bilmece  
*Alp Ejder Kantoğlu*
- 106** Zamanın İzinde  
*İsenbike Togan*

### 56 Tarihçinin portresi

Bu yıl, Türklerin tarihi konusunda yaptığı çalışmalarla tanınan Zeki Velidi Togan'ın, 120. doğum, 40. ölüm yılı. *NTV Tarih* Yayın Kurulu üyesi ve kızı Prof. Dr. İsenbike Togan, onun tarihçiliğe bakışını ve yaklaşımını ayrıntılarıyla anlattı.

### 62 Kraliçeye Türk valsi

Viyanalı besteci Baba Johann Strauss, Büyük Britanya Kraliçesi Victoria'nın taç giyme töreni şenlikleri için Londra'ya gitti ve pek çok vals besteledi. Bunlardan ikisi Osmanlılardan esinlenmiş Türk temalı valslerdi: Sultan Valsi ve Türk Valsi.



### S.36

Gökben

Strauss İngiliz kraliçesinin tahta çıkışı şerefine bestelediği iki valste Osmanlılardan esinlenmişti

# 'Sultan Victoria' için Türk valsi

ÖMER EGECİOĞLU

**O**ndokuzuncu yüzyılda yaşamış müzisyen Strauss'ın Osmanlı sultanlarına ve devlet adamlarına ithaf ettiği birçok eser var: Baba Johann Strauss'un Fethi Ahmet Paşa'ya ithaf ettiği *Balo Havai Fişekleri Valsi* (Ball-Racketen Walzer, Opus 96), Fransız Isaac Strauss'un Sultan Abdülmecid'e ithafen bestelediği *Constantinople* polkası, Viyanalı Strauss ailesinin en güçlüğü Eduard'ın Sultan Abdülaziz'e ithaf ettiği *Arz-ı Tazimat Valsi 3* (Huldigunden-Walzer, Opus 88) ve "Vals Kralı" olarak bilinen oğul Johann Strauss'un Sultan II. Abdülhamid'e ithaf ettiği *Doğu Masalları* (Märchen aus dem Orient, Opus 444).

Bunların dışında bir de Baba Johann Strauss'un İngiltere Kraliçesi Victoria'nın taç giyme töreni vesilesiyle 1838'de Londra'da besteleyip çaldığı eserler arasında *Sultan Valsi* ve *Türk Valsi* adlı iki eser bulunuyor. Ama bu valsler baba Johann Strauss'un kataloglanmış 200'ü aşkın eseri arasında yer almıyor. Zamanın uluslararası telif hakkı kanunlarının yetersizliğini biliyoruz. Strauss ismi müzik satışlarını arttırdığı için ona ait olmayan valslerin de Strauss ismi altında basılmış olabileceği göz önüne alınırsa, bu eserlerin otantikliği konusunda şüphe olması çok doğal. Ancak, bu valslerden birini içeren ve ABD'de yayımlanmış nota derlemesinin kapak gravüründe baba Johann Strauss'un portresinin yer aldığını görüyoruz.

Baba Johann Strauss'un Victoria'nın taç giyme töreninde doğu temalı eserler



New York'ta Hewitt & Jacques'in yayımladığı Türk Valsi.

ABD Baltimore'da John Cole'un yayımladığı Sultan Valsi.





Corbis Images

John Brandard'ın gravürü: Victoria ve Albert vals yapıyor.

yazmış olması garip değil. Hatta bu, çağın müzisyenlerinin âdet haline getirdiği bir yaklaşım. Zamanın bestecileri, 18. yüzyıldan başlayarak Avrupa'nın giderek ilgisini çeken *Alla Turca* müziğin dinleyiciye getirdiği egzotik çağrışımları kullanarak hem müziklerine renk katmak hem de balolardaki soylulara şirin görünme hevesindeydiler. Victoria'nın taç giyme töreniyle Osmanlılar arasında bir başka ilişki de şu: Törende Osmanlı Devleti'ni temsilen Londra'ya gönderilen Fethi Ahmet Paşa, Ocak 1837'de Viyana'da verdiği bir baloda dans müziğini Strauss'un topluluğuna çaldırması, Strauss da *Balo Havai Fişekleri Valsi'*ni o yaz besteleyip Paşa'ya ithaf etmişti.

Baba Strauss'un turneleri, onu Nisan 1838'de İngiltere'ye götürdü. Ülkeyi genç Kraliçe Victoria'nın taç giyme merasiminin heyecanı sarmıştı. Victoria tahta 1837'de henüz 18 yaşındayken, amcası IV. William ölünce çıkmıştı. Büyük Britanya, hiç de popüler olmayan, yaşlı, şişman kardeşler IV. George ve IV. William'dan

sonra genç bir kızın tahta çıkışı nedeniyle heyecan ve umut doluydu. Bu genç kız, 1901'e kadar 63 yıl tahtta kalacak, orta sınıfın tutucu değer anlayışını simgeleyen asık suratlı yaşlı dul imajıyla hafızalara kazınacaktı. Oysa gençliğinde ne kadar hayat dolu olduğu ve eğlenceyi ne kadar sevdiği, o döneme ait günlüklerinde, "Sabaha kadar dansettim. Çok zevk aldım" ifadelerine sık sık rastlanmasından anlaşılır. O güne kadar bütün hayatı annesinin aşırı baskısı altında geçen, hatta kraliçe olduğu güne kadar annesiyle aynı yatak odasını paylaşan Victoria,

rüşünü ispat ettiği yıl tahta geçmiş, birden büyük bir bağımsızlığa kavuşmuştu. Taç giyme merasimi şenliklerinde verilen bir partiden sonra da yine günlüğüne, "Sabah saat dördü geçene kadar dansettim..." diye not etmişti. Kısacası tahta çıkış törenleri, hem İngilizler hem de kraliçe için tam bir şenlik havasında geçiyordu.

11 Nisan 1838'de İngiltere'ye ayak basan Strauss, taç giyme merasiminden önceki kutlamalara katılarak birçok yerde konser verdi. İngiltere'deki konserlerin çokluğu, sıklığı ve ziyaret ettikleri yerlerin coğrafi çeşitliliği 21. yüzyıl standartları içinde bile şaşırtıcı. Strauss ve orkestrası İngiltere'de dört ayda 70'i aşkın konser verdiler. Londra'daki ilk konserde fiyatlar çok yüksek tutulduğu için salon doldurulamamıştı. Ama eleştirilenlerin büyük övgüsü sonucu bu durum değişti. Viyanalı sanatçı, sosyetenin gözbebeği haline geldi.

28 Haziran 1838'deki taç giyme merasiminde Strauss orkestrası Pall Mall caddesindeki Reform Club'un önünde *God Save the Queen*'i çalarken, durmadan atılan topların sesleri, çalan çanlar, bağırıp çağıran insanlar ve diğer müzik topluluklarıyla yarışıyorlardı.

Taç giyme töreni kutlamaları ise 10 Mayıs 1838'de bir baloyla başladı. Yeni restore edilmiş Buckingham Sarayı'nda verilen baloda müzik Strauss orkestrası tarafından çalınıyordu. Bu baloda Strauss'un icra ettiği eserlerin arasında kendi besteleri olan vals, polka ve marşlara ek olarak Rossini ve Meyerbeer'den uvertürler de yer alıyordu. Strauss, Victoria'ya ithaf ettiği *Hommage à la Reine d'Angleterre*'in (op. 103) giriş bölümünde *Rule, Britannia*'yı kullanmış, sonunda da *God Save the*

### **Victoria'nın taç giyme töreninde yıldızlardan biri de besteci Johann Strauss'tu. 70'i aşkın konser verdi. Buckingham Sarayı'ndaki verilen baloda müziği onun orkestrası çaldı.**

*Queen*'i valse dönüştürülmüş bir halde aktarmıştı. Eserin İngiltere'de çıkan ilk baskısından bir ay sonra Strauss'un Viyana'ya gönderdiği kopya, *Huldigung der Königin Victoria von Grossbritannien* başlığıyla yayımlandı. *Sultan Valsi* ve *Türk Valsi*

adlı eserleri, bu itaftaki valsler arasında değil de İngiltere ve Victoria'nın taç giyme merasimi temalı eserlerin yer aldığı iki derlemede buluyoruz.

Bu derlemelerin birincisinin başlığı "Strauss'un Çok Sevilen Valsleri". İçinde "Sultan Valsi" dahil 9 vals bulunuyor: (1) The Wellington Waltz, (2) The Sultan's Waltz, (3) The Coronation Waltz, (4) The Marshall Poults Waltz, (5) The Fitz Clarence Waltz, (6) The Somerset Waltz, (7) The Sussex Waltz, (8) The Devonshire Waltz, (9) The Lennox Galop. "Strauss'un Çok Sevilen Valsleri" ABD'de Baltimore şehrinde John Cole şirketi tarafından piyano notası olarak yayımlanmış. Yayın tarihi ise verilmemiş. Bu eserin Dartmouth College kütüphanesinde bulduğum kopyasında da yayımlanma tarihi yok. İşleri karıştıracak şekilde, kapağa -belki de sahibi tarafından- kurşun kalemle 1835 tarihi düşülmüş. Oysa, Strauss İngiltere'ye 1838

### Valsle eşanlı hale gelen Strauss o kadar ün kazanmıştı ki, bazı yayınevleri başkalarının eserlerini de onun adıyla yayımlıyordu.

Nisan ayında gitmiş olması ve taç giyme merasimi üzerine olan vals (The Coronation Waltz) başta olmak üzere derlemedeki valslerin çoğunun İngiltere temalı başlıklar taşıması, derlemenin yayın tarihinin 1838 veya sonrası olması gerektiğini gösteriyor. Çünkü üç yıl sonra bir taç giyme merasimi olacağını ve bu vesileyle Strauss'un da İngiltere'de bulunacağını 1835'te Strauss dahil kimse bilmiyordu.

Hewitt & Jacques yayınevi tarafından New York'ta yayımlanmış bir diğer nota derlemesinin başlığı ise *The Coronation Waltzes* (Taç Giyme Merasimi Valsleri). Kapak yazısında şöyle deniyor:

"Strauss'un ünlü topluluğunun Kraliçe Victoria'nın taç giymesi şerefine verilen baloda çaldığı valsler. Besteci: J. Strauss."

Bu yayında da karşımıza "Türk Valsi" çıkıyor. Derlemedeki valsler şöyle: (1) The Cumberland Waltz, (2) The Greek Waltz, (3) Queen Victoria's Waltz, (4) The Duke of Wellington's Waltz, (5) The

Duchess of Kent's Waltz, (6) Turkish Waltz, (7) The St. Albans Waltz, (8) The Northumberland's Waltz, (9) The Guard's Waltz.

Bunlardan bazıları İngiltere'nin coğrafi yerlerine, kraliçenin annesi Kent Düşesi ve Waterloo Savaşı galibi Wellington Dükü gibi kişilere adanmış valsler. Dikkati çeken nokta valslerin kısalığı ve piyanoya indirgenmiş versiyonlarının oldukça basit olması. Eserin Kuzey Carolina Üniversitesi müzik kütüphanesinde bulunan kopyasının kayıtlarına göre yayımlanma tarihi 1837. Strauss İngiltere'ye Nisan 1838'de gittiğine ve taç giyme töreni de birkaç ay sonra olduğuna göre, bu tarih de doğru görünmüyor.

19. yüzyıl müzikseverlerinin çoğunun Strauss ismini -Viyanalı hangi Strauss olursa olsun- vals ile eşanlı gördüğünü biliyoruz. "Strauss" adı altında yayımlanmış olan eserlerde bilerek ya da bilmeyerek

yapılan hatalar olduğunu belirtmekte fayda var. Bazı yayınevleri Strauss isminin popülerliğini kullanarak başka bestecilerin eserlerini Viyanalı Strausslar tarafından yazılmış gibi

piyasaya sürmüşler. Örneğin J. Strauss adı altında yayımlanmış olan ve bestecisi aslında Fransız Isaac Strauss olan çok sayıda vals var (besteci ismi Jules Strauss'un kısaltması olarak "J. Strauss" şeklinde veriliyor.) Bu çeşit tutarsızlıklar müzik tarihçileri için hem merak konusu hem de baş ağrısı olmaya devam ediyor. ■

Oğul Johann Strauss'un Viyana'da Stadt Park'taki ünlü heykeli.



Baba Johann Strauss, 1835.

## 19. yüzyılın müzik starları

Johann (Baptist) Strauss (1804-1849) Viyanalı diğer Strauss'ların babası olduğu için Baba Johann Strauss olarak bilinir. Baba Strauss ve Josef Lanner (1801-1843) valsler gerçek öncüleriydiler. Valsin ulaştığı evrensel popülerlik, Strauss'un konser turlarıyla gerçekleşti. 1846'da Hofburg Sarayı Redoutensäle'nin müzik direktörlüğüne (Hofball-Musikdirektor) atandı. 1825'te evlendiği Marie Anna Streim'dan olan oğulları Johann (1825-1899), Josef (1827-1870) ve Eduard (1835-1916) da müzisyen oldular. Vals formatını bir giriş ekleyerek genişleten ve "Giriş-Beş (çift) Vals-Koda" olarak müzik literatürüne yerleştiren Strauss'tur. *Radetzky Marşı* (1848) onun eseridir. Avusturyalı yazar Ludwig August Frankl'in 1849'da yazdıkları sanatçının vardığı yeri gösteriyor: "Strauss dünyanın en tanınmış müzisyeni. Valsleri Amerikalıları büyülüyor, Çin Seddi'nin ötesinde dinleniyor, yankıları Afrika çöllerinde duyuluyor. Bir arkadaşım Avustralya topraklarını gezerken Strauss çalarak sadaka isteyen bir dilenciden ne kadar etkilendiğini söylüyordu." Ama bugün Strauss deyince ilk akla gelen *Mavi Tuna* valsinin bestecisi oğul Johann Strauss'tur.